

5.2. Proiectul vizionar al unui muzeu global de artă populară

Concluzii

Bibliografie

Ø

Ø

Site-uri web

Anexe

Intervju med Edvard Hoem (norvegiană)

Interview with Edvard Hoem (traducere în engleză)

**Căutarea identității în scrierile imigranților norvegiano-americani.
Corespondențe cu experiența imigranților români în America**

„Am devenit străini; străini pentru cei pe care i-am părăsit și
străini pentru cei la care am venit.”

(Rølvaag, *The Third Life of Per Smevik*, 1971, 126)¹

Cuvinte-cheie: identitate, asimilare, identitate culturală, etnicitate, apartenență, țară de origine, dezrădăcinare, identități ambivalente, norvegiano-american, româno-american, literatura migrației, literatură americană, scrieri ale imigranților, emigrația norvegienilor spre America, emigrația românilor spre America, scrisorile imigranților, moștenire culturală, Ole Edvart Rølvaag, Knut Hamsun, Anișoara Stan

REZUMAT

Această teză explorează căutarea identității în cazul imigranților norvegieni și români, dificultățile pe care le implică, conflictele interioare care apar în timpul procesului de asimilare, după cum sunt relevate în scrierile autorilor norvegieni Ole Edvart Rølvaag și Knut Hamsun și ale scriitoarei române Anișoara Stan, fiecare având o perspectivă diferită asupra emigrației. Corespondențele dintre emigrația norvegiană și cea românească în America de la începutul ei, în secolul al XIX-lea, până la sfârșitul celui de-Al Doilea Război Mondial vin să susțină ideea că problemele întâmpinate de imigranți în drumul lor de adaptare la un nou mediu cultural erau destul de similare.

Mitul visului american a atras milioane de oameni în Lumea Nouă prin promisiunea de împlinire, de obținere a succesului prin muncă grea și perseverență, indiferent de origine, etnie

¹ Textul original în norvegiană: “Vi er blitt fremmede. Fremmede er vi for det folk vi forlot, og fremmede er vi for det folk vi kom til.” (Rølvaag, *Amerika-breve fra P.A. Smevik til hans far og bror i Norge*, 1912, 171).

sau clasa socială a celui care încearcă să-l realizeze. Cu toate că promisiunea abundenței materiale trebuie să fi contribuit foarte mult la aprecierea sa pe scară largă, cuvântul „America” a devenit sinonim cu „oportunitate”, ademenind imigranții din întreaga lume, în special din Europa, cu promisiunea de a le oferi condiții pentru a se dezvolta, fără restricții de clasă sau barierele tipice Lumii Vechi. Totuși, visul nu putea fi atins nici de toți, nici fără luptă. Pe măsură ce imigranții au pășit pe țărmurile americane și au început să aibă de-a face cu dificultățile generate de o nouă limbă, oameni noi, mentalități noi, pe măsură ce interiorizau mitul, acesta își pierdea din strălucire, lăsându-i pradă conflictelor interioare.

Oricât de puternic ar fi imboldul de a emigra, fenomenul migrației duce la o criză de identitate. Aculturația are loc, inevitabil, la convergența dintre cultura țării de origine și cultura care va deveni în cele din urmă dominantă. Experiențele individuale sau cele ale comunităților de imigranți sunt diferite: așa cum menționează WI Thomas și Florian Znaniecki în teoria aculturației pe care o propun, îl putem întâlni pe imigrantul boem, care alege să abandoneze cultura natală și să îmbrățișeze cultura în care a emigrat, filisteanul, care rămâne la cultura sa și nu reușește să se adapteze, dar și tipul creativ, care se adaptează cu succes la noua cultură, dar nu renunță la cultura țării natale (Thomas & Znaniecki, 1958, 1853-1854). Cu toate acestea, chiar și imigranții care au reușit să se adapteze și să nu renunțe la moștenirea lor culturală au avut parte de conflicte interioare.

Până în acest moment, majoritatea cercetărilor s-au concentrat pe compararea grupurilor etnice similare sau a grupurilor etnice conexe, însă există anumite similitudini chiar și între comunități de imigranți care par a fi foarte diferite, iar acestea merită atenția noastră. Mai mult, cercetarea științifico-socială, deși bogată și diversă, este adesea limitată în obiectivele sale, deoarece se concentrează pe aspecte unice ale migrației, cum ar fi decizia de a pleca și nu reușește „să surprindă esența a ceea ce înseamnă a fi migrant; și să fii, sau să nu fii, parte dintr-o comunitate, o națiune, o societate – separată de istorie și de apartenența la un loc. Nu reușește să descrie nostalgia, anomia, exilul, deșănțarea, neliniștea.” (King, Connell și White, 1995, ix-x). Astfel, cercetarea sociologică nu poate ilustra dimensiunea personală a emigrării. Literatura migrației vine să umple acest gol și îndeplinește în același timp o funcție terapeutică, permițând scriitorilor imigranți să-și exprime lupta interioară, oferind cititorilor imigranți reflecții ale propriilor experiențe.

Această teză arată cum identitatea a devenit ambivalentă în cazul imigranților norvegieni și români din America, deoarece aceștia nu mai aparțineau țării de origine, nereușind nici să se integreze în totalitate în Lumea Nouă. Scopul acestei teze este să privească dincolo de avantajele migrației și ale proclamatei vieți fericite din Lumea Nouă și să vadă în ce măsură scrierile imigranților reflectă problemele de identitate și apartenență.

Cercetarea noastră este inovatoare prin juxtapunerea unică a trei autori diferiți, provenind din medii culturale diferite și cu experiențe diferite ale imigrației, aleși cu scopul de a obține o înțelegere mai cuprinzătoare a ceea ce înseamnă să fi imigrant în America.

Tema cercetării

În lumina perspectivelor prezentate mai sus, această teză se concentrează pe identitate cu referire la imigrație și cultură, discutând experiențele imigranților norvegieni din America și modul în care imigrația le-a modelat identitățile. Din punct de vedere metodologic, analiza se concentrează pe descrierea elementelor care alcătuiesc identitatea culturală, pe sentimentul de apartenență, așa cum sunt reflectate în scrierile selectate.

Analiza de față nu pretinde accent pe obiectivitate sau asupra adevărului istoric, ci alege să se concentreze asupra experienței personale a migrației. Teza noastră ar trebui abordată având în vedere acest lucru, pornind de la premisele că adevărul istoric încearcă să servească obiectivitatea, în timp ce ficțiunea și alte scrieri ale imigranților nu au astfel de pretenții, deoarece acestea sunt expresii ale punctelor de vedere personale, subiective, asupra migrației.

Există o serie de contribuții remarcabile ale cercetării noastre care acoperă decalajul în cunoștințele legate de înțelegerea imigrației din două puncte de vedere distincte: cel norvegian, pe de o parte, și cel românesc, pe de altă parte. Competența noastră lingvistică în norvegiană ne-a permis să citim literatura direct în norvegiană și, astfel, să avem o experiență directă cu resursele. Mai mult, perspectiva istorică asupra emigrației reprezintă coloana vertebrală a tezei.

Studiile anterioare privind identitatea în literatura migrației nu au căutat corelații între scrierile imigranților care aparțin unor medii culturale foarte diferite. Am inițiat un studiu aprofundat al căutării identității imigranților norvegieni și români în secolul al XIX-lea și în prima jumătate a secolului al XX-lea, așa cum este ilustrată în literatura migrației, care se bazează pe perspectiva istorică ce ilustrează corespondențele dintre cele două emigrații. Mai mult, cercetarea de față

oferă dovezi suplimentare cu privire la modul în care diferitele grupuri etnice au perceput experiența imigrației în America.

Pentru a oferi un fundament pentru analiza noastră a două culturi diferite, am identificat mai multe puncte de convergență între cele două țări pentru perioada selectată pentru analiza noastră, și anume secolul al XIX-lea până la sfârșitul celui de-Al Doilea Război Mondial. Primul se referă la marginalitatea celor două lumi, întrucât, din punct de vedere geografic, atât norvegienii, cât și românii locuiesc în ținuturi la periferia Europei, deși la capete opuse. Amplasarea geografică a avut influență asupra dezvoltării culturii în aceste zone, ca și în alte părți. Astfel, a fi la periferia continentului înseamnă a avea acces limitat la centrul Europei și a juca un rol mai puțin proeminent în context internațional. Cu toate acestea, faptul că Norvegia este situată în vestul continentului, având o porțiune uriașă de coastă, a fost esențială pentru dezvoltarea sa, explicând caracterul timpuriu al emigrației norvegiene, în timp ce poziția estică a României, în calea popoarelor migratoare, cu acces limitat la mare, au fost decisive pentru soarta sa. În plus, Norvegia avea terenuri arabile limitate pentru agricultură și un climat mai dur. Tot așa, românii din zonele muntoase din Transilvania s-au confruntat cu dificultăți asemănătoare. În plus, situația economică, unul dintre factorii *push*, care au determinat emigrația, a fost dificilă în ambele țări. În Transilvania, însă, situația socio-politică a avut o importanță și mai mare, întrucât românii erau o națiune tolerată, exclusă de la guvernarea provinciei și, prin urmare, nu puteau poseda pământuri, ceea ce genera dificultăți suplimentare în supraviețuire. Un al doilea punct de convergență este situația politică, întrucât Norvegia nu fusese un stat independent de sute de ani, iar conștiința națională trezită la începutul secolului al XIX-lea a fost construită pe parcursul perioadei de o sută de ani, în vreme ce Transilvania, regiunea de origine a mării majorități a imigranților din America, a fost sub stăpânire străină până la unificarea României în 1918. Nu în ultimul rând, ambele țări aveau populații majoritar rurale, cu tradiții rurale puternice, care au generat modele culturale similare. Acest lucru a presupus, de asemenea, o relație strânsă cu natura și o puternică apreciere a pământului și o sete de pământ, care au oferit impulsul emigrării pentru ambele națiuni. Astfel, contextul economic și socio-politic al celor două țări a fost extrem de relevant pentru evoluția emigrației.

Context

În ultimii ani, a apărut un interes din ce în ce mai mare pentru abordarea problemelor legate de societățile multiculturale. Într-o lume globalizată, identitatea nu este limitată la granițele fizice. Identitatea este dinamică, suferă schimbări constante, iar numeroasele sale valențe dezvăluie complexitatea experiențelor de viață. Deși migrația este un fenomen la fel de vechi ca specia noastră, impactul ei nu a fost niciodată mai mare datorită caracterului său aproape universal, care generează nenumărate experiențe și interpretări. În mod firesc, strămutarea și dezrădăcinarea cauzează probleme de identitate și apartenență, iar literatura migrației a devenit mijlocul de exprimare pentru toți cei care caută o mai bună înțelegere a emigrației, completând perspectiva socio-istorică prin accentul pe experiența individuală.

Importanța identității devine și mai proeminentă în cazul imigranților din a doua sau a treia generație. Un astfel de exemplu este oferit de serialul de televiziune norvegian *Alt for Norge* („Totul pentru Norvegia”), o producție care a implicat norvegienii americani care s-au întors în țara de origine pentru a-și descoperi rădăcinile. Experiența imigrației strămoșilor lor cu mai mult de o sută de ani în urmă este adusă la viață prin scrisorile care au călătorit luni întregi din Lumea Nouă către țărmurile norvegiene. Scrisorile din America, cele care reprezentau singura legătură între membrii aceleiași familii despărțite de Oceanul Atlantic sunt acum folosite pentru a crea legături între rudele care trăiesc pe continente diferite, aducând cunoaștere asupra vieții imigranților din secolele XIX și XX, dezvăluind că întrebările problemele de identitate și apartenență sunt la fel de valabile astăzi ca și în anii 1900. În plus, o altă dimensiune de luat în considerare atunci când vine vorba de vizibilitatea subiectului nostru de cercetare este relevanța sa pentru înțelegerea societății multiculturale în care trăim mulți dintre noi. Referindu-se la Norvegia, Kongslien scrie: „deși contextul și condițiile pot fi foarte diferite în multe feluri, cred că lucruri precum dezrădăcinarea, strămutarea și conflictele culturale din noua societate nu s-au schimbat atât de mult pentru persoanele implicate²”. (Kongslien, 1989, 14). Întrebările privind identitatea, nevoia imigranților de a aparține sunt aceleași pentru imigranții din secolul XXI ca și pentru imigranții din secolele XIX și XX.

² Traducerea noastră din norvegiană: “Sjølvs om omstenda og vilkåra på mange måtar kan vera ulike, trur eg at slike ting som å rive opp røtene, omplanting og kulturkonfliktar i det nye samfunnet ikkje har endra sef så mykje for dei menneska det gjeld.” (Kongslien, 1989, 14).

Metodă

Pentru a ne atinge scopul, folosim un cadru teoretic construit pe o abordare interdisciplinară care încorporează o analiză sociologică a conceptului de identitate și o perspectivă istorică asupra migrației într-o analiză calitativă a scrierilor imigranților. Astfel, în discuția noastră cu privire la problemele identității și apartenenței imigranților, analizăm îndeaproape scrierile imigranților selectați pentru a reda o imagine tip mozaic a experienței imigranților care decurge dintr-o perspectivă norvegiano-americană și una româno-americană.

Alegerea textelor

Three authors have been chosen for analysis in order to render a comprehensive and diverse perspective upon immigration as it was experienced by individuals. Ole Edvart Rølvaag writes in Norwegian for the Norwegian-Americans illustrating their struggle to preserve their identity as he depicts the hardships encountered by a family of Norwegian settlers in Dakota in a saga-like series of four novels, translated into English in three volumes. He embodies the successful immigrant, since he had left Norway for America as a fisherman, and had succeeded in becoming university professor and writer. Knut Hamsun writes for the Norwegian and European audience after he returns from two unsuccessful attempts to bring poetry into the lives of his fellow Norwegian people who had chosen to leave the old continent for the New World. The book is a documentary-like account of America, abounding in bitter evaluations of the cultural and spiritual life of a society he could not understand and in which he could not fit in. Anișoara Stan intended to temporarily emigrate to America to ease her family's economic situation, but also to valorise the traditional folk art of her country, being determined to show that each of the peoples that make up America has a cultural heritage that is worth known and that can be used to bring cohesion and tolerance to a culturally-diverse environment. She eventually remained in America, and wrote the autobiography of a visionary that dreamt of achieving world peace through a better understanding of the diverse cultures.

Trei autori au fost aleși pentru analiză pentru a oferi o perspectivă cuprinzătoare și diversă asupra imigrației așa cum a fost experimentată de indivizi. Ole Edvart Rølvaag scrie în norvegiană pentru norvegienii-americani ilustrând lupta lor pentru a-și păstra identitatea, în timp ce el descrie greutățile întâmpinate de o familie de coloniști norvegieni în Dakota într-o serie de patru romane asemănătoare unei saga, tradusă în engleză în trei volume. El îl întruchipează

pe imigrantul de succes, de când plecase din Norvegia în America ca pescar și reușise să devină profesor universitar și scriitor. Knut Hamsun scrie pentru audiența norvegiană și europeană după ce se întoarce din două încercări nereușite de a aduce poezie în viețile colegilor săi norvegieni care au ales să părăsească vechiul continent în Lumea Nouă. Cartea este o relatare documentară a Americii, plină de evaluări amare ale vieții culturale și spirituale a unei societăți pe care nu o putea înțelege și în care nu se putea încadra. Anișoara Stan intenționa să emigreze temporar în America pentru a ușura economia familiei sale. situație, dar și pentru a valorifica arta populară tradițională a țării sale, fiind hotărâtă să arate că fiecare dintre popoarele care alcătuiesc America are o moștenire culturală care merită cunoscută și care poate fi folosită pentru a aduce coeziune și toleranță la o diversitate culturală mediu inconjurator. Ea a rămas în cele din urmă în America și a scris autobiografia unui vizionar care visa să realizeze pacea mondială printr-o mai bună înțelegere a diverselor culturi.

Structură

Întrucât această teză se concentrează pe diferite percepții ale experienței imigranților așa cum reies din literatura migrației, cu o viziune istorică suplimentară asupra imigrației norvegiene și românești în America, structura sa a fost concepută pentru a reflecta această dublă perspectivă.

Primul capitol deschide cercetarea prin discutarea conceptelor de identitate, identitate culturală, etnicitate și apartenență în legătură cu literatura migrației. Întrucât literatura existentă cu privire la conceptul de identitate în special este extrem de diversă, primul pas este explorarea valențelor termenului care sunt potrivite pentru experiența imigranților din secolul al XIX-lea și prima jumătate a secolului al XX-lea. Mai mult, elementele referitoare la identitatea culturală și etnicitate sunt analizate și cu referire la migrația americană. Sentimentul de apartenență al imigranților este o dimensiune importantă în discuția noastră, deoarece relevă costurile emigrării, dubla existență a imigranților, care se luptă să-și găsească locul în țara adoptivă și își dau seama că nu mai aparțin nici țării lor de origine, nici celei noi. În fine, conceptele de identitate și apartenență sunt discutate în legătură cu scrierile imigranților, care sunt analizate ca reflectări ale migrației. O atenție specială este acordată rolului literaturii migrației în studiul emigrației datorită perspectivei personale pe care o ilustrează.

Al doilea capitol prezintă o retrospectivă istorică consistentă asupra emigrării norvegiene și românești în America, concentrându-se pe identificarea corespondențelor dintre emigrarea din

cele două țări europene marginale. După o parte introductivă care descrie contextul european mai larg al migrației în masă, cele trei subcapitole se concentrează în primul rând pe evoluția emigrării, cu referire la cauzele emigrării, atât socio-economice, cât și demografice și religioase. Sunt discutate și comunitățile de imigranți construite de cele două grupuri etnice, și anume așezările pe care le-au înființat, organizațiile imigranților și rolul acestora, bisericile și școlile, precum și presa. Ultimul subcapitol analizează scrisorile trimise de imigranți către țara de origine, așa-numitele scrisori din America, deoarece susținem că au nevoie de atenție sporită pentru o discuție cuprinzătoare despre migrație. Aceste scrisori sunt relatări directe despre experiența imigranților care, în ciuda dozei lor inerente de subiectivitate, au fost considerate de cititorii lor drept cele mai de încredere surse de informații, deoarece au fost scrise de oameni pe care îi cunoșteau. Mai mult decât atât, scrisorile din America vorbesc despre greutățile, dorul, bucuriile vieții de imigrant, dezvăluind modul în care dificultatea de adaptare la o nouă cultură era valabilă pentru toți imigranții, indiferent de unde provin.

Rolul pe care aceste scrisori l-au jucat în exodul în masă către America nu trebuie trecut cu vederea, deoarece au acționat mai ales ca factori ai emigrației, convingându-i chiar și pe cei mai suspicioși că oportunitățile găsite în Lumea Nouă le depășesc cu mult pe cele din Lumea Veche. Unele dintre aceste scrisori, dimpotrivă, au exacerbat costurile emigrării, dezvăluind munca grea, luptele și dorul.

Următoarele capitole se concentrează asupra celor trei scriitori pe care i-am selectat pentru cercetarea noastră. Doi dintre ei sunt norvegieni, deoarece teza noastră este cu precădere axată pe literatura norvegiană. De asemenea, este relevant să menționăm faptul că scriitorii norvegieni au scris în norvegiană, pentru comunitatea norvegiano-americană (Rølvaag), traducându-le în engleză la scurt timp după publicarea lor în Norvegia, sau pentru norvegienii de acasă, fără intenția de a le traduce vreodată în limba engleză (Hamsun). Am citat ambele versiuni pentru o imagine cât mai fidelă. Cel de-al treilea capitol analizează două dintre cărțile lui Ole Edvart Rølvaag despre experiența imigranților: romanul „Uriași pe pământ” (*Giants in the Earth*, 1924-1925), care descrie viața de pionier imigrant în preria din Dakota și „Despre moștenirea noastră” (*Concerning Our Heritage*, 1922), o colecție de eseuri care dezvăluie credința lui Rølvaag că identitatea culturală norvegiană, moștenirea culturală trebuie păstrate în ciuda dorinței de asimilare în cultura americană. Ne referim, de asemenea, la „Scrisori din America” (*The Third*

Life of Per Smevik, 1912), primul volum publicat de Rølvaag, deoarece acesta completează percepția autorului asupra experienței migrației, precum și atașamentul său puternic față de moștenirea sa culturală și de comunitatea norvegiano-americană.

Knut Hamsun este al doilea scriitor norvegian discutat în teza noastră. Hamsun a făcut două călătorii în America și a suferit greutăți, dar nu a reușit să se integreze în Lumea Nouă. Cu toate acestea, perspectiva sa asupra Americii și statutul imigrantului, diferită în multe privințe de cea a lui Rølvaag, este esențială pentru o imagine de ansamblu cuprinzătoare a experienței migrației așa cum este descrisă în literatură. Pe parcursul acestui capitol facem trimitere la date autobiografice, deoarece acestea contribuie la înțelegerea experienței sale. Astfel, ne concentrăm asupra imaginii lui Hamsun despre America așa cum aceasta reiese din „Viața culturală a Americii moderne” *The Cultural Life of Modern America* (1889), o relatare critică a vieții culturale și spirituale a Lumii Noi. Mai mult, experiența americană va exercita influență asupra scrierilor ulterioare ale lui Hamsun, așa că am ales să discutăm două dintre schițele pe care le-a scris, și anume „Spaimă” („Fear”) și „În prerie” („On the Prairie”, 1903), ilustrative pentru anii petrecuți în preria americană. În plus, urmărim punctul său de vedere asupra culturii americane prin câteva dintre scrisorile sale și articolul „Festina lente” (1928).

Experiența imigranției ilustrată de scriitoarea română Anișoara Stan vine să completeze tabloul multicultural asupra căutării identității dezvăluit de selecția noastră de scrieri ale imigranților. Așadar, discutăm despre Stan „Au traversat munți și oceane” (*They Crossed Mountains and Oceans*, 1947), autobiografia unei visătoare. Perspectiva ei diferă atât cronologic, cât și cultural, întrucât experiența ei a fost reprezentativă pentru cea a majorității românilor din Transilvania care și-au părăsit mediul tradițional, rural, pentru a se stabili în marile centre industriale din America. Anișoara Stan este ghidată de visul ei de a promova pacea mondială prin conștientizarea diversității culturale a tuturor popoarelor. Autobiografia ei ilustrează într-o manieră oarecum romantică dragostea ei pentru arta și tradițiile populare românești, pentru țăranul care duce o existență pașnică, în armonie cu natura, precum și pentru modul în care reminiscențele culturii Lumii Vechi, precum și conservarea patrimoniului cultural poate aduce coeziune în cadrul unei comunități de imigranți, făcând-o distinctă și apreciată în vasta cultură americană.

Scrierile pe care le analizăm dezvăluie că emigrația din anii 1900 a fost o experiență care a provocat multe dificultăți celor care s-au aventurat pe țărmuri necunoscute în căutarea visului american. Smulși din împrejurimile familiare ale țării lor, despărțiți de familie și de cei dragi, imigranții s-au trezit străini într-o țară străină, înconjurați de străini din toate culturile. Pe măsură ce au început să-și construiască noua viață în Lumea Nouă, lupta lor a fost să-și găsească locul în timp ce încercau să nu-și piardă identitatea. În schimb, au dobândit o identitate dublă, care i-a și îmbogățit, dar i-a și neliniștit. Dacă istoricii s-au concentrat pe oferirea de relatări obiective despre ceea ce presupune emigrația, scriitorii au spus poveștile personale ale migrației, completând imaginea unui fenomen care este inerent naturii umane. În cele din urmă, am obținut o perspectivă holistică asupra situației imigrantului în acele vremuri.

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

Surse primare

HAMSUN, Knut, "Brev til Kristofer Janson", 16 Jul. 1887, Casselton, North Dakota, in *Knut Hamsuns brev 1879-1895*, Utgitt av Harald S. Næss, Oslo, Gyldendal Norsk Forlag, 1994, pp. 74-75.

HAMSUN, Knut, "Brev til Sven Tveraas", 11 Apr. 1884, Minneapolis, Minnesota, in *Knut Hamsuns brev 1879-1895*, Utgitt av Harald S. Næss, Oslo, Gyldendal Norsk Forlag, 1994, pp. 44-45.

HAMSUN, Knut, "Brev til Yngvar Laws", ?aug-okt, ?1888, København, in *Knut Hamsuns brev 1879-1895*, Utgitt av Harald S. Næss, Oslo, Gyldendal Norsk Forlag, 1994, pp. 78-79.

HAMSUN, Knut, "Fear", in "Hamsun and America", translated by Sverre Arestad in *Norwegian-American Studies*, Volume 24, edited by Kenneth O. Bjork, Northfield, Minnesota, Norwegian-American Historical Association, 1970, pp. 166-171.

HAMSUN, Knut, "Festina lente", in *Knut Hamsun. Artikler 1889-1928*, Utvalg ved Francis Bull, 2. utgave, Oslo, Gyldendal Norsk Forlag, 1965, pp. 141-148.

HAMSUN, Knut, "Festina lente", in *Knut Hamsun Remembers America: Essays and Stories, 1885-1949*, translated by Richard Nelson Current, Columbia and London, University of Missouri Press, 2003, pp. 131-138.

HAMSUN, Knut, *Fra det Moderne Amerikas Aandsliv*, Copenhagen, P.G. Philipsens Forlag, 1889.

HAMSUN, Knut, "Letter to Kristofer Janson", 16 Jul. 1887, Casselton, North Dakota, in *Knut Hamsun: Selected Letters: Volume 1: 1879-98*, Edited by Harald Næss and James McFarlane, Norwich, Norvik Press, 1990, pp. 62-63.

HAMSUN, Knut, "Letter to Sven Tveraas", 11 Apr. 1884, Minneapolis, Minnesota, in *Knut Hamsun: Selected Letters: Volume 1: 1879-98*, Edited by Harald Næss and James McFarlane, Norwich, Norvik Press, 1990, pp. 44-45.

HAMSUN, Knut, "Letter to Yngvar Laws", ?1888, in *Knut Hamsun: Selected Letters: Volume 1: 1879-98*, Edited by Harald Næss and James McFarlane, Norwich, Norvik Press, 1990, p. 87.

HAMSUN, Knut, "On the Prairie", in *Knut Hamsun Remembers America: Essays and Stories, 1885-1949*, translated by Richard Nelson Current, Columbia and London, University of Missouri Press, 2003, pp. 72-79.

HAMSUN, Knut, "Paa Prærien", in *Kratskog: Historier og Skitser*, Copenhagen, Gyldendalske Boghandels Forlag (F. Hegel & Søn), 1903, pp. 117-131.

HAMSUN, Knut, "Raedsel", in *Kratskog: Historier og Skitser*, Copenhagen, Gyldendalske Boghandels Forlag (F. Hegel & Søn), 1903, pp. 81-90.

HAMSUN, Knut, *The Cultural Life of Modern America*, Edited and translated by Barbara Gordon Morgridge, Cambridge, Harvard University Press, 1969.

RØLVAAG, Ole Edvart, *Amerika-breve fra P.A. Smevik til hans far og bror i Norge*, Minneapolis, Minnesota, Augsburg Publishing House, 1912.

RØLVAAG, Ole Edvart, *Concerning Our Heritage*, translated and with an introduction by Solveig Zempel, Northfield, Minnesota, 1998.

RØLVAAG, Ole Edvart, *Giants in the Earth. A Saga of the Prairie*, Translated from the Norwegian by Lincoln Colcord & the Author, Perennial Library, New York, Hagerstown, San Francisco, London, Harper & Row Publishers, 1927, 1929.

RØLVAAG, Ole Edvart, *I de dage. Fortælling om norske nykommere i Amerika*, Kristiania (Oslo), Forlagt av H. Aschehoug & Co. (W. Nygaard), 1924.

RØLVAAG, Ole Edvart, *I de dage. Riket grundlægges*, Kristiania (Oslo), Forlagt av H. Aschehoug & Co. (W. Nygaard), 1925.

RØLVAAG, Ole Edvart, “Interview”, in *The Third Life of Per Smevik*, translated by Ella Valborg Tweet and Solveig Zempel, Minneapolis: Dillon Press, 1971, second printing.

RØLVAAG, Ole Edvart, *The Third Life of Per Smevik*, translated by Ella Valborg Tweet and Solveig Zempel, Minneapolis, Dillon Press, 1971, second printing.

STAN, Anișoara, “Introduction”, *The Romanian Cook Book*, Secaucus, N.J.: Castle, 1951, pp. ix-xiii.

STAN, Anișoara, *They Crossed Mountains and Oceans*, New York, The William-Frederick Press, 1947.

BJØRAVÅG, Berta Serina, “Letter”, in *In Their Own Words. Letters from Norwegian Immigrants*, collected and translated by Solveig Zempel, Minneapolis, London, University of Minnesota Press, The Norwegian-American Historical Association, 1991, pp. 29-30.

RAMSETH, Barbo, “Letter”, in *In Their Own Words. Letters from Norwegian Immigrants*, collected and translated by Solveig Zempel, Minneapolis, London, University of Minnesota Press, The Norwegian-American Historical Association, 1991, pp. 104.

HULUDEȚ, George, “Scrisoare din America”, *Țara noastră*, Sibiu, Anul I, 2 decembrie 1907, nr. 49, p. 744.

MARIA, REGINĂ A ROMÂNIEI, Între Românii din America, 1926, *Cele trei Crișuri. Anale culturale*, Oradea, Year XVI, no. 7-8, July-August 1935, pp. 88-91.

OPREAN, Dumitru, “Scrisoare din America”, *Tribuna*, Arad, 10/23 aprilie 1911, Anul XV, Nr. 81, pp. 10-11.

OSVADĂ, Vasile C., “Grijiți de vetrele voastre”, *Bunul econom*, Orăștie, nr. 24, 21 iunie 1903, p. 1.

TĂMAȘ, Petru, fragment from a letter to his wife Ana, from Warren, Ohio, to Ilidia, Romania, 1915, <https://www.scena9.ro/project/mica-america>.

VASILIU, Nicolae, "Scrisoare din America", *Gazeta Transilvaniei*, Braşov, Anul al LXXXV-lea, nr. 275, 22.12.1922, p. 2.

Gazeta Transilvaniei, Braşov, nr. 64, 20 martie/2 aprilie 1914, p. 3.

Tribuna Poporului, Arad, 28 martie/9 apr 1898.

Unirea, Blaj, nr. 31, 10 august 1907, pp. 274-280.